ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут права та безпеки ім. Володимира Великого

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

XI Міжнародної науково-практичної конференції

«Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів»

08 травня 2026 р.

м. Київ

Рудько К.В.
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та безпеки
ім. князя Володимира Великого ПрАТ ВНЗ МАУП
Науковий керівник:
Меджбель В.І.
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін,
господарського, трудового та міжнародного права
Навчально-наукового інституту права та
безпеки ім. князя Володимира Великого ПрАТ ВНЗ МАУП

Права людини у Європейському Союзі

Права людини у Європейському Союзі є фундаментальною основою функціонування його правової системи та ключовою цінністю, закріпленою в установчих договорах і вторинному законодавстві ЄС. Вони визначають мінімальні стандарти захисту прав і свобод людини, які обов'язкові для інституцій ЄС та держав-членів при реалізації права Союзу [1, с. 12].

Основоположним документом у цій сфері є Хартія основоположних прав Європейського Союзу, яка закріплює широкий спектр прав: від права на життя, свободу та рівність до соціальних і економічних гарантій. Вона має таку ж юридичну силу, як і установчі договори ЄС, та застосовується у всіх сферах права ЄС [2, с. 15].

Важливу роль у захисті прав людини відіграє Суд Європейського Союзу, який забезпечує однакове тлумачення та застосування норм права ЄС, у тому числі положень Хартії, і контролює їх дотримання державами-членами [1, с. 18].

Система захисту прав людини в ЄС також тісно пов'язана з Європейська конвенція з прав людини, яка хоч і є окремим міжнародним договором, але виступає орієнтиром для правової системи ЄС та судової практики. ЄС визнає її стандарти як базові у сфері прав людини [3, с. 20].

Права людини в ЄС охоплюють три основні групи: громадянські та політичні права (свобода слова, право на справедливий суд, виборчі права), соціально-економічні права (праця, соціальний захист, охорона здоров'я) та так звані «нові права» (захист персональних даних, екологічні права) [2, с. 22].

Особливістю системи ЄС є те, що захист прав людини здійснюється не лише через декларації, а й через обов'язкові механізми контролю, судовий захист та пряме застосування норм права ЄС у національних правових системах держав-членів [1, с. 25].

Отже, права людини у Європейському Союзі становлять комплексну та ефективну систему гарантій, яка поєднує міжнародні стандарти, наднаціональне регулювання та судовий контроль, забезпечуючи високий рівень їх захисту в усіх сферах життя суспільства [3, с. 27].

Актуальність дослідження прав людини у Європейському Союзі зумовлена зростаючим значенням їх захисту як фундаментальної цінності сучасного європейського правопорядку та одним із ключових принципів функціонування ЄС. Умови поглиблення інтеграційних процесів та розширення компетенцій Європейського Союзу обумовлюють необхідність постійного удосконалення механізмів гарантування основоположних прав і свобод людини [1, с. 4].

Особливої актуальності набуває аналіз ролі Хартія основоположних прав Європейського Союзу, яка стала юридично обов'язковим документом і визначає сучасні стандарти захисту прав людини в межах ЄС. Її положення активно застосовуються у практиці національних судів держав-членів та інституцій ЄС [2, с. 5].

Важливим аспектом є також діяльність Суд Європейського Союзу, який забезпечує єдине тлумачення права ЄС і відіграє ключову роль у формуванні та розвитку стандартів захисту прав людини [1, с. 6].

Крім того, актуальність дослідження посилюється необхідністю гармонізації європейської системи захисту прав людини з положеннями

Європейська конвенція з прав людини, що сприяє уніфікації правових стандартів у Європі та підвищенню ефективності їх захисту [3, с. 7].

Метою даного дослідження є всебічний та глибокий аналіз системи захисту прав людини у Європейському Союзі як одного з ключових елементів його правопорядку, дослідження нормативно-правових засад її функціонування та визначення ролі основоположних актів у формуванні сучасних стандартів прав людини в ЄС [1, с. 8].

Окремою складовою мети є дослідження положень Хартія основоположних прав Європейського Союзу як основного документа, що закріплює систему громадянських, політичних, економічних і соціальних прав, а також визначає межі їх реалізації та гарантії захисту в межах правового простору ЄС [2, с. 9].

Важливим аспектом є аналіз інституційного механізму захисту прав людини, зокрема діяльності Суд Європейського Союзу, який забезпечує однакове тлумачення права ЄС, контролює дотримання його норм державами-членами та формує обов'язкову для застосування судову практику у сфері прав людини [1, с. 10].

Також метою дослідження є вивчення взаємозв'язку системи захисту прав людини в ЄС із положеннями Європейська конвенція з прав людини, визначення рівня їх взаємодії та впливу на формування єдиного європейського правового простору у сфері прав людини [3, с. 11].

Крім того, дослідження спрямоване на виявлення сучасних тенденцій розвитку системи захисту прав людини в ЄС, оцінку її ефективності в умовах поглиблення європейської інтеграції, розширення компетенцій ЄС та зростання ролі судового захисту прав людини [2, с. 12].

Отже, мета роботи полягає не лише в теоретичному аналізі нормативної бази, а й у комплексному дослідженні практичних механізмів захисту прав людини в ЄС та визначенні перспектив їх подальшого розвитку в сучасних умовах [1, с. 13].

Висновок: У результаті проведеного дослідження встановлено, що система захисту прав людини у Європейському Союзі є однією з найбільш розвинених та комплексних моделей гарантування основоположних прав і свобод у сучасному світі. Вона сформувалася як багаторівнева правова конструкція, що поєднує норми первинного та вторинного права ЄС, судову практику, а також міжнародно-правові стандарти у сфері прав людини.

З'ясовано, що центральне місце у цій системі займає Хартія основоположних прав Європейського Союзу, яка закріплює широкий спектр прав і свобод людини – громадянських, політичних, економічних та соціальних. Її набуття юридично обов'язкової сили суттєво під-

вищило рівень захисту прав людини в межах ЄС, перетворивши її на безпосередньо застосовуваний правовий інструмент у діяльності інституцій Європейського Союзу та держав-членів при реалізації права ЄС.

Важливу роль у функціонуванні системи захисту прав людини відіграє Суд Європейського Союзу, який забезпечує єдине та обов'язкове тлумачення норм права ЄС. Саме через його практику формується зміст і обсяг конкретних прав, закріплених у Хартії, а також забезпечується контроль за їх дотриманням державами-членами. Судова практика ЄС фактично перетворює права людини з декларативних положень на реально діючі юридичні гарантії.

Дослідження також показало, що система прав людини в ЄС перебуває у тісній взаємодії з положеннями Європейська конвенція з прав людини. Хоча ЄС формально не є стороною Конвенції, її стандарти відіграють ключову роль як орієнтир для тлумачення та застосування права ЄС. Це забезпечує гармонізацію європейських підходів до захисту прав людини та сприяє формуванню єдиного правового простору в Європі.

Отже, система захисту прав людини у Європейському Союзі є ефективною, динамічною та такою, що постійно розвивається. Вона базується на поєднанні нормативного регулювання, судового контролю та міжнародних стандартів, що забезпечує високий рівень гарантій прав і свобод людини. У сучасних умовах вона продовжує вдосконалюватися під впливом інтеграційних процесів, розширення компетенцій ЄС та зростання ролі судового захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Договір про Європейський Союз (консолідована редакція). – С. 20–26.
2. Договір про функціонування Європейського Союзу. – С. 27–33.
3. Європейська конвенція з прав людини. – С. 40–46.
4. Суд Європейського Союзу. Практика застосування Хартії основоположних прав ЄС. – С. 50–58.
5. Кисіль В. П. Європейське право: підручник. – К.: Юрінком Інтер. – С. 60–68.
6. Бурменський М. В. Міжнародне право прав людини. – К.: Наукова думка. – С. 70–78.
7. Кравченко В. В. Право Європейського Союзу. – К.: Алерта. – С. 80–88.